

Gheronda Iosif Vatopedinul

Mesaje athonite

Traducere din neogreacă și note de
Monahia Parascheva Enache

Ediție îngrijită de
Arhim. Nathanael Neacșu

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2023

Cuprins

Cuvânt înainte (Arhim. Nathanael Neacșu)	7
Despre lepădarea omului vechi	11
Despre pocăință	18
Plânsul cel după Dumnezeu și pomenirea morții	31
Despre luarea aminte la ispite pentru recunoașterea lor	37
Despre studiul textelor patristice	43
Nevoința cea după lege	49
„Cu fața descoperită, privind ca în oglindă slava Domnului”	54
Despre întoarcerea cea în Hristos	61
Despre acedie	72
Despre ferirea de îndrăzneală	76
Rugăciunea minții și credincioșii cei din lume	81
Crucea de viață făcătoare	90
Prisosința dreptății (Pomenirea Sfinților Mucenici doctori fără de arginți Chir și Ioan)	97
Despre Preasfânta noastră Maică	102
Despre credință și dragoste (Duminica după Nașterea Domnului)	109
Despre vameș și fariseu (Pomenirea Sfântului Sfințit Mucenic Haralambie) ...	115
Despre ascultare (Duminica lăsatului sec de brânză)	125
Despre dumnezeiasca râvnă (A doua săptămână din Postul Mare)	136

Despre smerenie	141
Despre atenție și luare aminte la sine (Pomenirea Sfinților Dorotei și Ioan Scărarul)	146
Despre învierea lui Lazăr	153
Despre zădărnicierea Întrupării Cuvântului lui Dumnezeu și despre păzirea programului (Săptămâna Floriilor)	159
Păzirea dumnezeieștilor porunci desăvârșește personalitatea noastră	176
Despre lucrările dumnezeiescului har (Praznicul Cincizecimii)	180
Caracterul mărturisitor al creștinismului (Pomenirea Sfintei Mari Mucenițe Eufimia)	185

Cuvânt înainte

Lucrarea de față este în primul rând rodul împărtășirii unei experiențe personale cât privește viața creștină în ansamblul ei, dar și în punctele ei specifice, fundamentale: rugăciunea, pocăința, ascultarea, nevoința, sfințenia vieții etc. Textul propus spre lectură a survenit în urma redactării și editării unor omilii ținute de Gheronda Iosif în special în fața monahilor. Omiliile au ținut în special caracterul teologic al viețuirii practice, ascetico-mistice. În acest sens s-ar putea crede că avem de a face cu o lucrare valabilă preponderent pentru monahi. Aceasta însă ar putea fi o realitate adevărată doar cât privește adresabilitatea și forma, nu și conținutul, valabil pentru toți creștinii. În acest sens se are în vedere evidențierea celor mai semnificative principii privitoare la viața duhovnicească și pe alocuri și temeuriile doctrine ce stau la baza vieții creștine.

Dintr-o altă perspectivă, Starețul Iosif Vatopedinul, fost ucenic al Sfântului Iosif Isihastul, un mare Părinte contemporan cu viețuire neptic-filocalică, ne face părtași la o cultură specifică, o cultură actuală ce oferă răspunsuri pentru omul contemporan. În prima jumătate a secolului

trecut, Starețul Iosif Vatopedinul s-a împărtășit de binecuvântarea Sfântului său Stareț Iosif Isihastul, binecuvântare și lucrare pe care le-a împărtășit mai departe și pe care le primim și noi „alergând cu stăruință în lupta care ne stă înaintea” (Evr. 12, 1).

Dintre aspectele originale ale mărturiei athonite ce ne este pusă înaintea, remarcăm accentul pe care îl pune autorul dincolo de caracterul moral și exterior al vieții creștine, pe cel interior, ființial, unitiv, personal. Menționează, de pildă, faptul că credința nu este o simplă virtute din panoplia de virtuți pe care trebuie să le realizeze creștinul, ci este o relație cu Dumnezeu Însuși pe Care, deși nu Îl vedem, „umblăm întru El prin credință” (II Cor. 5, 7). Credința este mai mult decât o poruncă sau o virtute creștină, este o legătură și unire ființială cu Dumnezeu. Această unire cu caracter mistic/tainic constituie izvorul unei experiențe vii a lui Dumnezeu, dincolo de orice exterioritate și formă. Iată un text grăitor în acest sens: „În cazul în care ne-ar întreba cineva dacă avem credință în Dumnezeu, întrebarea aceasta ni s-ar părea foarte stranie, deoarece, cu datele pe care le avem, credința noastră trimite la relația personală cu Dumnezeu. Și vedeți până unde ajunge bunătatea Mântuitorului nostru Hristos, Care a desființat orice simbolism al venirii Lui la noi, care exista în Vechiul Testament, și a realizat întâlnirea absolut personală cu El și a intrat în existența noastră într-un mod cu totul străin? De multe ori pildele vorbesc mai clar, și de aceea vă dau următorul exemplu vrednic de notat. Am întâlnit odată o mamă

cuvioasă care își purta în brațe copilașul. Dragostea și gingășia ei față de prunc erau ceva obișnuit pentru mulți, dar mie mi-a provocat uimire. Și vrând să dau prilej pentru folos și altora, am întrebat-o în public: «Ce ați vrea, evlavioasă mamă, să faceți ca să se împlinească dragostea dumnevoastră de mamă față de pruncul pe care îl purtați în brațe?». După niște clipe de tăcere, mi-a răspuns cu un sentiment adânc de certitudine: «Numai dacă aș putea să-l mănânc, s-ar împlini dragostea mea. Nu ca să-l distrug, lucru pe care îl cuprinde noțiunea de a mânca, ci ca să-l port înlăuntrul meu și să fie nedespărțit al meu pentru totdeauna». Acest lucru m-a mișcat foarte adânc, pentru că am înțeles sensul iubirii depline, de vreme ce și Domnul nostru a primit să fie mâncat și băut de noi! Dându-Se nouă, împlinește întreaga Lui iubire, predând însuși Sinele Său. Astfel, ne dă nouă și mai mult posibilitatea să devenim părtași tuturor însușirilor Lui dumnezeiești, în măsura în care, desigur, firea noastră poate să le primească. O, adânc de bogăție, și înțelepciune, și cunoaștere a lui Dumnezeu! Iată elementul necesar al ființării noastre” („Despre credință și dragoste”, pp. 111-112).

Prin urmare, potrivit mărturiei Starețului Iosif, viața creștină este o „mâncare a lui Dumnezeu Însuși” pe Care suntem chemați să-L purtăm în noi spre viață veșnică. Nădărdum ca acest principiu fundamental al vieții creștine, evidențiat de Starețul Iosif în cuprinsul lucrării de față, să atragă spre studiu și făptuire dispoziția sfântă a cât mai multor nevoitori și luptători ai luptei celei bune

a credinței, căutând și cucerind viața veșnică la care suntem chemați și pentru care trebuie „să dăm bună mărturie înaintea multor martori” (I Tim. 6, 12).

Recomandăm, așadar, acest breviar deopotrivă duhovnicesc și teologic, și cerem binecuvântarea și rugăciunea Starețului Iosif spre înțelegerea, asumarea și împlinirea „tainei credinței” (I Tim. 3, 9) în sufletele noastre.

Arhim. Nathanael Neacșu

Despre lepădarea omului vechi

Prin petrecerea noastră monahală, fie practică, fie contemplativă, urmărim să ajungem la scopul dorit. Și care este scopul dorit? Este exact acela de a lepăda omul vechi, format din patimi și pofte, și de a îmbrăca, prin har, pe cel nou, pe cel zidit după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, provocând harul dumnezeiesc să vină în noi. *Și nu numai atât, ci și noi, care avem pârga Duhului, și noi înșine suspinăm în noi, așteptând înfierea, răscumpărarea trupului nostru*¹. Acesta este scopul nostru. Ca să ne conducă la acest scop, Părinții ne-au dat diferite pravile, și programe, și rânduieli. Este nevoie de mare atenție totuși, fiindcă e posibil ca aceste rânduieli să nu fie înțelese corect și să devină ele scopul și ținta noastră, fără să fie într-adevăr, și să pierdem astfel din vedere scopul real. De aceea e nevoie de multă înțelepciune și atenție din partea noastră.

Sunt două taine ale vieții noastre la care ne raportăm în fiecare zi: făptuirea practică și contemplația. Făptuirea constă din lucrările trupesti care au ca scop să vestejească săltările vieții pervertite împotriva firii a omului.

¹ Rom. 8, 23.

Mintea noastră, plecată neîncetat spre cele rele din tinerețe², ca o altă lege împovăraătoare, îl trage pe om în afara legilor morale și îl mută la starea aceea pe care o descrie David: alăturatu-s-au dobitoacelor celor fără de minte și s-au asemănat lor³. Dacă omul va reuși în nevoința practică, atunci va pune în lucrare și a doua nevoie, pe cea duhovnicească, cea contemplativă, în care mintea, liberă de înrâurirea pe care o exercită asupra ei robia simțurilor, se va întoarce spre vederea lui Dumnezeu. Se va elibera din robia uitării și nepăsării și va simți fericirea stării viitoare. *Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu și m-am bucurat*⁴. Dacă numai pomenirea lui Dumnezeu provoacă bucurie, cu cât mai mult vederea Lui? Totuși, ca să se întâmple aceasta, cum am spus, nevoințele trupești, care în limba Părinților noștri sunt numite făptuire practică, trebuie să precedă, în bună rânduială și după canoane, contemplația.

Ca să vorbim analitic, făptuirea practică se dobândește prin ascultare, osteneală trupească, slujire, toate acestea constituie coloana ei vertebrală, care, în limba Părinților noștri, se numește, generic, iubire de osteneală. Împreună cu acestea, nevoitorul păzește înfrânarea cuprinzătoare, privegherea și rugăciunea. Acestea toate împreună, fără a fi scopul însuși, conduc la rezultatul dorit, omoară pornirile dobitocești, mișcările cele împotriva firii, care, cum am explicat la trapeză, constituie definiția unei stări dobitocești a poftei, exact așa cum în firea animalelor nu există

² Cf. Fc. 8, 21.

³ Cf. Ps. 48, 12.

⁴ Ps. 76, 3.

rațiune, ci există numai instinct. Animalul simte prin instinct foamea sau nevoia de împreunare și are pornirea să și le satisfacă. Cel mai adesea, toată viața lui stă în pornirea de a-și satisface aceste instincte. Nu se gândește totuși la aceasta, fiindcă nu are rațiune. Există numai stărnirea instinctului. Această stare se numește dobitocească și împotriva firii, fiindcă dobitocul nu are rațiune să stea acolo unde trebuie, ci acolo unde îl împinge fiecare patimă, fiecare poftă.

Este adevărat că după cădere ne-am pierdut orientarea, am uitat că suntem plăsmuiți *după chipul și asemănarea lui Dumnezeu*, că aici, în această lume, suntem exilați și, în scurtă vreme, vom pleca și ne vom întoarce la locașurile veșniciei. Dar care veșnicie? Căci veșnicie este în ambele laturi. Veșnicie este acolo unde există fericirea și bucuria cu Dumnezeu. Dar tot veșnicie este și acolo unde-i osânda și conviețuirea cu diavolul. Prin urmare, omul cu înțelepciune trebuie să-și potrivească ceea ce contribuie la fericirea lui în veșnicie. Și aceasta ne-a descoperit Dumnezeu în felurite chipuri, cum aflăm din Scriptură. În vechime ne-a descoperit prin oamenii sfinți, prorocii, iar ulterior, prin triumful milostivirii Lui celei fără de asemănare, prin venirea unei Persoane din Sfânta Treime, a Fiului și Cuvântului lui Dumnezeu, Care Și-a manifestat atotdragostea Lui specială față de om. Ne-a vizitat nu doar așa, pentru a ne mângâia, ci a purtat firea noastră, S-a unit cu toate neputințele și neajunsurile firii noastre, afară numai de păcat. Ne-a vorbit personal și ne-a arătat în mod practic cum să ne întoarcem de la faptele morții la faptele vieții. Toate acestea le avem din descoperire.

Nu sunt teorii abstracte. Nu sunt concluziile cunoașterii omenеști pe care oamenii le spun în fiecare zi, și ziua următoare le răstoarnă. Aici nu se întâmplă așa ceva. A venit Îngerul de Mare Sfat și ne-a vorbit personal! Numai ne-a vorbit? A venit la noi și ne-a deschis calea. Acum și cu ochii închiși o putem străbate, drumul este deschis. Cel ce vrea să urce în viață va urca umblând pe urmele însângerate ale Începătorului mântuirii noastre și nu încapе vorbă să se poticnească undeva.

Cu acest înțeles ne continuăm lupta și nu prezintă nici un interes dacă în rânduielile noastre tipiconale, în tipicele și tradițiile noastre bisericеști, există ceva ce nu înțelegem cu cunoștința noastră mărginită. Este atât de clară tradiția descoperirii, încât e mai luminoasă și decât soarele. Umblând *prin credință*, nu prin judecată sau *prin vedere*⁵, dobândim cercetarea harului lui Dumnezeu. Vă amintiți ce am citit astăzi la Evanghelie? *Iar sluga unui sutaș [...] era bolnavă*⁶, pe care acesta o iubea mult și o respecta. Și a aflat despre Iisus și a pus mijlocitori ca să-L roage pe Stăpânul Hristos să îi vindece sluga pe care o iubea atâta, pentru că îi era de mult folos. Și Domnul nostru, cunoscătorul inimilor, Care știe toate fără să I se spună, S-a pornit să meargă la casa sutașului, deși știa că, în cele din urmă, nu va ajunge acolo, dar a făcut-o totuși, ca să arate puterea credinței aceleuia. Și când a aflat sutașul că vine Învățătorul la casa lui ca să-l vindece pe robul său, a realizat smerenia Lui, pentru că sutașul credea corect,

⁵ II Cor. 5, 7.

⁶ Lc. 7, 2.

iar nu precum iudeii care nici nu au crezut vreodată, și a zis: „Cum este cu putință să intre în casa mea un așa de mare Om, de vreme ce eu sunt un om păcătos?”. A spus aceasta, în ciuda faptului că era atât de drept și făcea atâtea fapte bune. „Nu este nevoie să Se ostenească și să vină. Acesta nu poate fi decât Dumnezeu. Și întrucât este Dumnezeu, cum să intre în casa mea? Și de aici, de unde Se află, poate să îmi vindece sluga. De vreme ce este Dumnezeu, este Stăpân peste toate.” Și a început să aducă exemple concludente și să spună: „Doamne al meu, eu am cunoscut desăvârșit că Tu ești Dumnezeu și ai putere cum am și eu, care sunt sutaș și poruncesc oștenilor mei și mă ascultă. Zic slujitorilor mei, și ei mă slujesc, cu atât mai mult Tu, Care ești Dumnezeu, dacă vei porunci vieții, ea nu va veni?”. Și când a auzit Iisus, S-a minunat. S-a întors și le-a spus celorlalți: „Nici la evreii pentru care am venit nu am găsit o astfel de credință”. Cu această credință să umblăm și noi. Tocmai de aceea și *dreptul din credință va fi viu*⁷. Nu umblăm prin vedere. Prin urmare, să nu întrebăm: „Pentru ce să îmi spună să fac ascultare? Pentru ce să mă pună să fac priveghere? Pentru ce să îmi impună post?”. Trebuie întotdeauna să avem în vedere că, prin credință, urmăm tradiția Părinților și a Bisericii și, ca urmare a credinței noastre, ni se va da cununa mântuirii. Umblăm *prin credință, nu prin vedere*⁸. Vedere înseamnă dovedire, minune. Dar minunea este pentru necredincioși, și nu pentru credincioși. Când Iisus al nostru, după

⁷ Rom. 1, 17.

⁸ II Cor. 5, 7.

Învierea Lui, l-a întâlnit pe Apostolul Toma, care se arătase oarecum neîncrezător în Învierea Lui, l-a întărit. *Fericii cei care nu au văzut și au crezut.* Acest lucru arată limpede că este mai mare credința decât dovedirea ei. Și noi, prin urmare, să umblăm prin credință. Să nu cercetăm de ce Biserica noastră, de ce tradiția noastră, de ce Părinții noștri ne-au trasat un program. Cât timp Dumnezeu voiește aceasta, pentru noi este mai mult decât o poruncă.

Noi nu trăim pentru nici un alt scop în această temniță a vieții acesteia, ci suspinăm în fiecare zi, întrebându-ne când se vor surpa zidurile și vom ieși din întunericul temniței acesteia și ne vom muta în veșnicie, acolo unde este centrul dragostei noastre, și robii Lui, și prietenii Lui, și sfinții noștri protectori. *Căci de aceea și suspinăm în acest trup, dorind să ne îmbrăcăm cu locuința noastră cea din cer, dacă totuși vom fi găsiți îmbrăcați, iar nu goi. Că noi, cei ce suntem în cortul acesta, suspinăm îngreuiți, de vreme ce dorim nu să scoatem haina noastră, ci să ne îmbrăcăm cu cealaltă pe deasupra, ca ceea ce este muritor să fie înghițit de viață⁹.* Nu vom cerceta de ce ne-au spus să facem o singură slujire sau să ținem o singură poruncă, fiindcă aceasta provine de la Iisus al nostru. Iubindu-L pe El, răspundem, de fapt, iubirii Lui cu puterile noastre mici și sărace. Un singur lucru avem să arătăm în viețuirea noastră: Să păzim *cuvințele buzelor Lui* și, dacă există posibilitatea, pentru El să păzim căi aspre¹⁰, cum spune Prorocul. Pentru aceea, noi toți, cu credință, fără iscodiri, să urmăm tradiția noastră

⁹ II Cor. 5, 2-4.

¹⁰ Ps. 16, 4.

bisericească. Și nu pentru că această tradiție ne va da nouă mântuirea. Mântuirea ne-o va da Acela Care a dat Legea. Acela Care a întemeiat Biserica. Acela Care ne-a dat poruncile. Și când le vom păzi pe acestea, izbânda noastră nu este departe. Iată, Cel ce va să vină va veni¹¹. Și atunci fiecare dintre noi va auzi: *Bine, slugă bună și credincioasă, intră în bucuria Domnului tău*¹². Amin.

¹¹ Cf. Avac. 2, 3.

¹² Mt. 25, 21.

Despre pocăință¹³

Vreau să-mi exprim emoția și mulțumirea că mă aflu din nou în mijlocul vostru, prin purtarea de grijă specială a Părintelui Gheorghie, care este atât de iubitor și față de noi, și față de voi.

În adunarea voastră aici, ni se dă prilejul să reînnoim cu acribie în mijlocul vostru, sub formă de repetare, țelurile și scopurile care ne preocupă și spre care ne grăbim cu toții. Unul este scopul nostru, un singur țel avem. Revenirea, reîntoarcerea noastră în locul pe care Iisus al nostru, prin deșertarea și venirea Lui, ni l-a dat moștenire. Firește, problema credinței noastre și a rămânerii noastre în adevărul pe care îl deținem este deja cunoscută și nu-i nevoie să ne ocupăm de ea. Cu harul lui Hristos, mă aflu într-o pliomă (comunitate) de credincioși care se străduiesc și luptă corect, potrivit tradiției Bisericii noastre. Lucrul pe care voiam să vi-l amintesc în mod special este ceva ce pentru noi, monahii, și pentru voi, laicii, este deopotrivă necesar. Acest lucru, cunoscut mai mult nouă, monahilor, este problema pocăinței.

¹³ Această omilie a fost ținută de gheronda unor studenți în Biserica Sfântului Gherasim din Ano Ilision din Atena.

Nimeni dintre cei care se află în această viață și se luptă, potrivit cuvântului prorocesc, chiar și numai o zi dacă ar fi viața lui, nu ar putea să fie socotit vreodată fără de păcat, adică să împlinească voia lui Dumnezeu. De aici se arată că toți suntem supuși dreptarului pocăinței. Deși ne-a chemat Dumnezeu cu harul Lui, totuși nu reușim să rămânem în hotarele făgăduințelor și îndatoririlor noastre, care ne sunt potrivite. Prin urmare, pocăința este mai degrabă o datorie care ni se impune decât o chestiune de alegere liberă. Numai cel care și-a păzit neștirbite făgăduințele de la botez nu are nevoie de pocăință. Dar este cu putință să existe un asemenea om? Așadar, ca niște „pensionari”¹⁴ ai pocăinței, noi toți suntem datori să cultivăm cunoașterea acesteia și mijloacele ei practice. Să tindem strădaniile noastre într-atât, încât, prin mijlocirea ei, acolo unde ne-a hărăzit nouă locul atotbunătaea Domnului nostru, cunoscând caracterul schimbător al firii noastre, să ne ducem la izbândire făgăduințele.

Acum, ce înseamnă pocăința? Firește nici aceasta nu are nevoie de analiza noastră, dar o mică reamintire vom face iarăși. Pocăința, în sensul propriu al cuvântului, semnifică întoarcerea minții la temeiurile ei, de la care a fost abătută și pervertită. Minte, cum știți cu toții, este

¹⁴ Aluzie la spusa unui bătrân din Sfântul Munte, cum că, dacă ne vom nevoi cum se cuvine în tinerețe, la bătrânețe vom lua „pensie” de la Duhul Sfânt, înțelegând prin aceasta că vom dobândi harul Duhului Sfânt. Expresia s-a încetățenit aproape în Sfântul Munte, iar sensul în care o folosește cuviosul Iosif Vatopedinul vrea să însemne că, dacă ne vom pocăi toată viața, la sfârșit vom fi ca niște „pensionari” ai pocăinței, dobândind pensia harului și a liniștii.

mijlocul prin care comunicăm ca ființe raționale cu lumea exterioară nouă și ajungem dincolo de aceasta, până la însăși cunoașterea lui Dumnezeu și la izbândirea făgăduințelor. Toate acestea încep cu conceperea înțelesurilor. De la înțelesuri are loc această lucrare. Dacă, deci, mintea stă bine pe temelia ei și se folosește bine de înțelesuri, atunci, în mod necesar, se folosește bine și de lucruri. Dacă însă nu se folosește corect de înțelesuri, mintea nu poate sta bine și face abuz de lucruri; aceasta este viața contra firii. Mai departe încep vina și căderea. Prin urmare, se pocăiește corect acela care înțelege că nu merge bine și își cheamă din nou mintea la temelia ei, astfel încât să stea bine, să conceapă corect înțelesurile ei, să le judece și să le poziționeze corect. Cât privește pe Dumnezeu, să creadă drept, cât privește pe oameni, să aibă față de ei dispoziții de compătimire și de dragoste, iar cât privește sinele său, să cugete întotdeauna smerit. Numai atunci intră în lăuntrul pocăinței. Acest mod ne este necesar nouă tuturor, fiindcă nu există o noțiune abstractă de pocăință. Credem, firește, în Dumnezeu, dar modul în care credem este felurit. Credința nu constă numai din a crede că există Dumnezeu și că Dumnezeu este așa cum Îl descriu Sfintele Scripturi. Acest lucru nu spune prea multe. Totuși așa stau lucrurile, iar noi nu putem tăgădui credința acestui fapt evident, Dumnezeu este vrednic de crezare, nu poate fi tăgăduit. Dar ceea ce ne interesează mai mult este ce putem noi arăta lui Dumnezeu din credința noastră. Din descoperire am aflat obârșia noastră. Că de la început am fost zidiți *după chipul și asemănarea lui Dumnezeu*. După căderea noastră, am fost aduși în această nenorocire

unde ne aflăm acum, închiși, întemnițați în această temniță, în valea plângerii. Și acum ne-a dat Dumnezeu putere, și mijloace, și harul întoarcerii acolo de unde am căzut.

Acum, mai exact străduința noastră este cum să reușim să ne readucem sinele la corecta lui temelie și să-L convingem mai întâi pe Dumnezeu că ne pocăim pentru trecutul păcătos al ignoranței noastre. Pe lângă această hotărâre, să începem aplicarea practică a dispozițiilor contrare păcatului și de acum încolo să facem numai ceea ce voiește și iubește Dumnezeu.

Viața împotriva firii, în care se află toți aceia care încă nu au început să se pocăiască, este legea poftei. După cădere, omul a pierdut simplitatea, și-a pierdut personalitatea și acolo unde mai înainte era simplitatea, acum s-au instalat viclenia și pervertirea. Acum este nevoie de o luptă titanică pentru a ne redobândi locul. Nu acolo unde ne îmbrâncesc simțirile noastre greșite, patimile și legea poftei, ci acolo unde este numai legea strictului necesar și, mai mult decât atât, acolo unde Îi place lui Dumnezeu.

Prorocul David, în Psalmii săi, descrie ticăloșia vieții celei împotriva firii a omului căzut, pe care, de altfel, îl numește *omul cel vechi*, iar Sfântul Pavel apoi completează: *cu patimile și poftele lui*¹⁵. Altundeva iarăși, același apostol îl numește *trup al păcatului*¹⁶. Această stare este numită contra firii. Această stare nu are cerințe fiziologice,

¹⁵ Col. 3, 9.

¹⁶ Rom. 6, 6.